

Kirjallisuutta – Litteratur

Kenttäaseman perusteellinen historiikki tavoittaa Kevon hengen

SARESSALO, LASSI (2017). *Kertomus Kevosta. Turun yliopiston Lapin tutkimuslaitos Kevon vuosikymmenet*. 335 s. Turun yliopisto, Turku.

Utsjoen Kevolla vierailut luonnonsuojelun pioneeri Peitsa Mikola kuvaili aluetta *Suomen Luonnon* vuosikirjassa 1949 haltioituneeseen sävyyn erääksi Suomen valtavimmista luonnonnähtävyyksistä. Kevojoen suuri rotkolaakso oli tehnyt häneen lähtemättömän vaikutuksen. Turun yliopiston dosentti Paavo Kallio kävi paikalla tiittävästi ensimmäisen kerran viisi vuotta myöhemmin, kesällä 1954. Tuon käynnin seuraus onkin jo osa suomalaisten kenttäasemien värikkäintä historiaa. Kallio, aseman vierailijoille yksinkertaisesti ”peekoo”, ajoi läpi luonnontieteellisen kenttäaseman perustamisen Kevonniemeen, ja loi asemalle vaikeasti määriteltävän mutta yhtä kaikki tutkimuksellisesta innostuksesta pohjoisen oloihin kertovan ”Kevon hengen”.

Humanisti Lassi Saressalon toimittama ja pääosin kirjoittama tutkimuslaitoksen historiikki on perusteellinen kuvaus Kevon tutkimuslaitoksen kudesta vuosikymmenestä, joiden kuluessa sanaparista ”Utsjoki Kevo” on tullut miltei kaikille suomalaisille tuttu. Kirjassa käydään seikkaperäisesti läpi aseman perustamisen vaiheet ja eri vuosikymmenien tärkeimmät tutkimushankkeet. Lopussa on suppeahko katsaus Kevon luonnonpuistoon ja siellä tehtyyn tutkimukseen. Teos päättyy epävirallisempiin osioihin kevolaisten vapaa-ajan vietosta ja Kevon hengestä, jonka nimeen sisäpiirissä edelleen vannotaan.

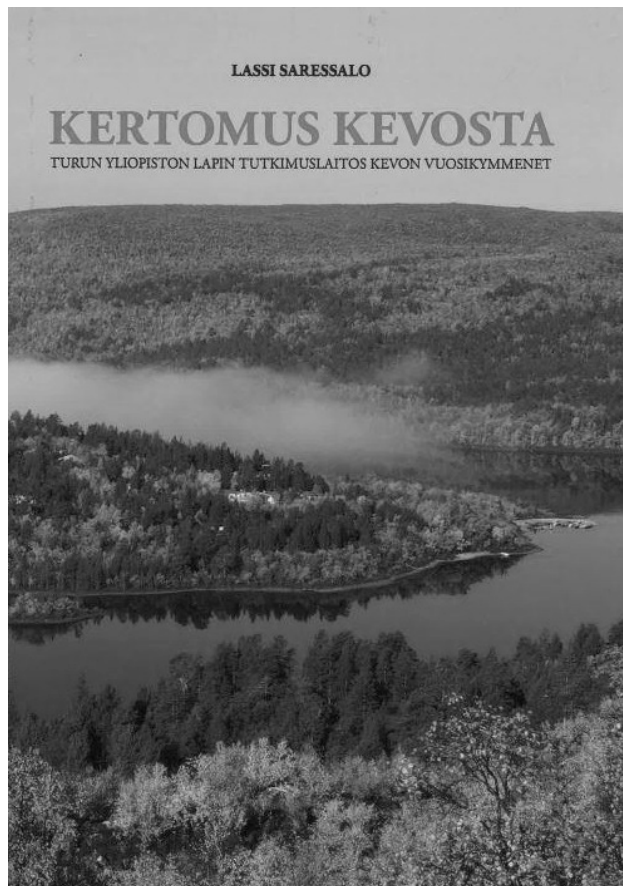
Löytyypä tutkimushistorian lomasta myös ”lasten Kevoa” käsittelevä luku, jossa kerrotaan henkilökunnan perheiden pienimpien sopeutumisesta subarktiseen keänviettoympäristöön.

Utsjoen Kevonniemeen vuonna 1956 perustettu asema oli Suomen ensimmäinen Lapin tutkimusasema. Varhaisena esikuvana toimi Ruotsin Abiskoon jo vuonna 1903 perustettu tunturiasema. Joitakin vuosia Kevon jälkeen perustettiin tutkimusasemat Kilpisjärvelle (1964) ja Metsä-Lapin Värriöön (1967). Lapin luontoa oli tut-

kittu paljon jo aieminkin, joten asemien tarpeellisuutta ei kyseenalaistettu, vaikka yliopistojen voimavarat olivat 1950- ja 1960-luvuilla paljon pienemmät kuin nykyään. Kiinteät tutkimusasemat vakiinnuttivat tutkimusta, ohjasivat hankkeiden organisoitua ja epäilemättä myös kanavoivat kiinnostusta tietynlaisiin tutkimuskohteisiin. Esimerkiksi pitkäaikaisia seurantoja oli 1900-luvun puolivälissä tuskin mahdollista käynnistää huonojen kulkuyhteyksien takana sijaitsevilla mutta luonnontieteellisesti kiinnostavilla alueilla ilman pysyviä, tutkimuksen perusedellytykset tarjoavia kenttäasemia. Konneveden tutkimusaseman johtaja Hannu Ylönen onkin kutsunut Suo-

men yliopistojen tutkimusasemia kansallismaisuudeksi, jollaisesta muualla maailmassa voidaan vain haaveilla (Sintonen 2018).

Maantieteilijät ovat olleet mukana Kevon toiminnassa jo alkumetreiltä. Kesällä 1955 ylioppilas, sittemmin Turun yliopiston maantieteen professori Mauno Mielo-

nen kartoitti tilapäisvälineillä tulevan tutkimuslaitoksen alueen. Sittenmin laitoksella on tehty sekä luonnon- että kulttuurimaantieteellistä tutkimusta. Varhaisia pioneereja olivat Veijo Kaitanen, Hannu Mansikkaniemi ja Matti Seppälä. Seppälän varhaisin työ käsitteli Luomusjärven alueen tuulieroosiota. Nykyisin hän jatkaa Helsingin yliopiston emeritusprofessorina palsatutkimusta Skalovaaran alueella. Kirjassa on myös Olli-Pekka Mäen, Turun kaupungin nykyisen ympäristönsuojelupäällikön, artikkeli Pulmankijoen fluviaalieroosion tutkimuksesta.

Aseman legendaarinen perustaja, professori Paavo Kallio korosti ehtimiseen tarvetta tehdä ”tunnettu piste” mahdollisimman monen eliöryhmän osalta. Tässä hän oli aikaansa edellä. Vaikka biodiversiteetti-sanaa ei ennen 1980-lukua tunnettu, kyse oli selkeästi subarktisen alueen biodiversiteetin eli luonnon monimuotoisuuden peruskartoituksesta. Pohjoiset kenttäasemat jatkoivat varsinkin toimintansa alussa kasvimaantieteilijöiden jo 1800-luvun jälkipuoliskolla käynnistämää Suomen luonnon kartoitustyötä sen viimeisellä, osittain vielä tutkimattomalla rintamalla. Vastaavaa työtä tehtiin muuallakin, ja Kevo-taustaisilla tutkijoilla riitti tarmoa tutkimusmatkoihin muun muassa Huippuvuorille, Labradoriin ja Siperiaan. Arvioitavaa teosta elävöittävät värikkäät kuvaukset näiltä matkoilta, joilla yllättäviltä kummelluksiltakaan ei aina vältytty.

Saressalon teos on avoimesti sisäpiirikirja, nostalginen tietoteos Kevon asemasta siellä uraansa luoneille opiskelijoille ja tutkijoille. En sano tätä kritisoidakseni, sillä Kevo ja kevolaiset ovat historiikkinsa ansainneet. Sisäpiirivaikutelmaa lisäävät lukuisat ryhmävalokuvat eri vuosilta ja kirjan päättävät pitkät henkilöluettelot asemalla työskennelleistä henkilöistä. Niistä voi entinen kesäapulainenkin tarkistaa, minkälaisella kokoonpanolla asemaa hallinnoitiin hänen puurtaessaan valoisa ke-säöinä tunturimittarin toukkien parissa aseman laborato-

riossa. Lapin luonnosta kiinnostunut satunnainen lukija tuskin kuitenkaan viehätty esimerkiksi päivämäärien tarkkuudella esitellyistä aseman autotallirakennuksen suunnittelun vaiheista. Toisaalta aseman toimintaa koskevalla detaljitiedolla on kiistatta oma pysyvä arvonsa.

Kertomus Kevosta on viehättävä kirja. Paikoitellen sekavasta jäsentelystä huolimatta se saa lukijansa eläytymään Suomen pohjoisimman tutkimusaseman värikkäisiin vaiheisiin ja ilmapiiriin. Samalla kirja herättää joukon huolekkaita kysymyksiä, joihin kirjan sivuilta ei löydy suoraa vastausta. Niistä olennaisin liittyy toiminnan edellytyksiin jatkossa. Millainen on Kevon ja Suomen yhdeksän muun yliopistollisen kenttäaseman tulevaisuus yliopistosäästöjen kurimuksessa? *Acatiimi*-lehden viimevuotisessa haastattelussa Kevon asemanjohtaja Otso Suominen suhtautui oman asemansa jatkoon luottavaisin mielin. Luottamusta ovat lisänneet lahjoitusvaroin perustettu subarktisen ekologian professuuri (jonka hoitajaksi on nimitetty FT Kari Saikkonen) sekä muun muassa alueen tiede- ja luontomatkailuun liittyvät uudet hankkeet (Sintonen 2018). Kenttäasemien tulevaisuuden ollessa Suomessa monestakin syystä vaakalaudalla on erityisen arvokasta tuoda esiin asemilla tehtyä työtä ja etenkin aseman kansainvälistä verkottumista. Tätä tehtävää Saressalon kirja palvelee erinomaisesti.

KIRJALLISUUS

Mikola, P. (1949). Kevolla. *Suomen Luonto* 8, 86–93.
Sintonen, K. (2018). Tutkimusasemat ovat kansallisuusomaisuutta. *Acatiimi* 21: 5, 22–26.

TIMO VUORISALO

*Luonnontieteiden ja tekniikan tiedekunta,
Turun yliopisto*

Pääoma muutti kansankotiin

THERBORN, GÖRAN (2019). *Kadotettu kansankoti. Kuinka pääoma nappasi Ruotsin*. 175 s. Vastapaino, Tampere.

Vuonna 2016 Ruotsin televisio kertoi Karoliinisen instituutin kirurgi Paolo Macchiarinin asentaneen potilailleen keinotekoisia henkitorvi-implantteja, vaikka istutettiin liittyviä riskejä oli tutkittu puutteellisesti. Siirteen saaneet potilaat olivat kuolleet yhtä lukuun ottamatta. Dokumentti aiheutti mittavan kriisin maineikkaassa yliopistossa. Kävi ilmi, että instituutin johtaja Anders Hamsten ei ollut tarkastanut kunnolla Macchiarinin taustoja ja suosituksia häntä rekrytoidessaan. Lisäksi kirurgin tutkimusvilppiä peiteltiin, häntä kritisoineita kollegoita uhkailtiin ja lääkärin etiikan tutkimussääntöjä sivuutet-

tiin. Normaalien rekritointimenettelyjen ohittamisen ja Macchiarinille tarjottujen erivapauksien taustalla oli Karoliinisen instituutin toive saavuttaa implanttien avulla kansainvälinen huippuasema ja taloudellisia voittoja. Vyyhdin paljastuttua Hamsten, yliopiston varakansleri, Nobel-komitean sihteeri ja lopulta koko hallitus joutuivat eroamaan.

Karoliinisen instituutin tapaus on vain yksi esimerkki, jonka avulla Therborn esittelee ruotsalaisen asennemaailman, julkisten instituutioiden toimintaperiaatteiden ja yhteiskunnan sosioekonomisten taustarakenteiden radikaalia muutosta 1980-luvulta alkaen. Sosiologian emeritusprofessori maalailee haljua kuvaa maasta, jossa julkinen talous palvelee yksityistä, poliitikot ja liike-elämä muodostavat epädemokraattisia valtakaloitaita, konsult-

titoiminta on korvannut kriittisen tutkimuksen, alustalouden muokkaa yrittämisen muotoja ja pääoman voitokulku perustuu tuotannosta irronneeseen kasinotalouteen. Samalla hän toteaa ruotsalaisen hyvinvointivaltion olleen teollisuusyhteiskunnan projekti, jonka aikakausi on päättynyt. Nykyinen kansankoti on pääoman jakama luokkayhteiskunta, jossa rikkaus kasautuu samaan aikaan kuin köyhyys syvenee, lisääntyy ja etnistyy.

Therbornin ja ammattiliittotaustaisen Katalys-ajatushautomon toteuttaman ”Klass i Sverige” -tutkimushankkeen loppuraporttina syntynyt teos ei piilotele ideologista taustaansa. Kirja on täynnä värikkäitä, tuomitsevia ja närkästyneitä huomioita, ja lopussa Therborn toivoo työn ja tuottoisuuden välille syntyneen vastakkainasettelun johtavan liikehdintään nykyistä kehitystä vastaan. Pamflettimaaisuudesta huolimatta teoksella on kuitenkin myös vakaa tutkimuksellinen tausta. Therborn sitoo havaintonsa luokan käsitteeseen, johon tukeutuen hän on laatinut monipuolisia tilastollisia vertailuja ja seurantakaavioita. Näiden sosioekonomisiin indikaattoreihin sidottujen konkreettisten tulosten rinnalle hän rakentaa anekdooteista, sivuhuomioista ja historiallisista vertailukohdista muodostuvan esimerkitön, joka alleviivaa yhteiskunnallisen muutoksen kaikenkattavuutta.

Luokan asettaminen tarkastelun keskipisteeksi kertoo paitsi Therbornin taustasta myös käsitteen analyttisestä ja retorisesta tehokkuudesta. Kirjoittaja antaa luokalle kaksoisroolin kriittisenä työkaluna sekä muutoksen voimavarana, joka paitsi avaa perspektiivin yhteiskunnalliseen epätasa-arvoon myös edistää ihmisten tietoisuutta johonkin kuulumisesta. Ennen kaikkea Therbornina kiinnostaa keskiluokan rakenne ja dynamiikka. Hän toteaa keskiluokan olevan hajanainen kokonaisuus, jota yhdistää lähinnä tietoisuus omasta yhteiskunnallisesta sijannistaan ylä- ja alaluokan välissä, ja joka on ammatillisen järjestäytymisen kannalta ”koostunut aivan liian erilaisista ryhmistä muodostukseen merkittäväksi” (s. 30). Jos kirjaa on uskominen, nykyinen finanssikapitalistinen poliittinen rationaliteetti oikeuttaa itseään ennen kaikkea tätä sekalaista luokkaa

eriyttämällä, sen ideaaleja ohjaamalla ja sen jäsenten turvallisuuden tunnetta kriisiyttämällä.

Therborn tarkastelee uusliberalistiseen hegemoniaan johtanutta yhteiskunnallista käännettä kolmella tasolla. Taloudellisella tasolla suurin muutostekijä on ollut teollisuusyhteiskunnan purkautuminen 1960-luvulta alkaen. Se sekä heikensi työväenliikettä että ohjasi aiemmin tuotantoon sijoitetun pääoman valuutta- ja arvopaperikauppaan. Samalla raukesivat aiemmat yhteiskunnalliset standardit ja luokkakompromissit. Muutoksen toisen tason

muodostavat 1980-luvulla tehdyt poliittiset päätökset. Näistä Therborn soimaa etenkin vallassa olleita sosiaalidemokraatteja, jotka ”avasivat sulut finanssipääomalle uusiin yhteiskunnallisiin haasteisiin vastaamisen politiikallaan” (s. 46) – esimerkiksi luotomarkkinoiden sääntelyn purkamisella ja Tukholman pörssin yksityistämällä. Kolmanneksi tasoksi hahmottuu ideologinen muutos, jota etenkin 1990- ja 2000-lukujen porvarihallitukset ovat ajaneet. Asenneilmaston muutoksen myötä kansalaisyhteiskunta on kääntynyt yrittäjyyden yhteiskunnaksi, jonka positiivisiksi lavastettuja avainkäsitteitä ovat valinnanvapaus, kilpailu ja julkisiin palveluihin ulottuva yrittäjähenkisyys.

Murroksen johdonmukaisuutta ja voimakkuutta Therborn tuntuu pitävän ahneuden, lyhytnäköisyy-

den ja eliitin etua pönkittävän vallankäytön summana. Eniten häntä pöyristyttää muutoksen lopputulos, ruotsalaisen yhteiskunnan nykytila. Hän näkee luokkakehityksen synnyttäneen paitsi sosioekonomisia kuiluja myös luokkahabituksia, jotka ehkäisevät tasa-arvopyrkimykset jo ennalta. Koulu- ja terveydenhoitojärjestelmien eriytyminen, jakopolitiikan höllentyminen sekä alueellisiakin muotoja ottanut etninen syrjintä ovat Therbornin mukaan nyky-Ruotsin karua todellisuutta, josta ammentaan populistiset liikkeet ajavat keski- ja työväenluokkaa keskinäiseen nahjaukseen ja rakenteelliseen syrjintään sen sijaan, että syyttävä sormi kurottaisi kohti uutta yläluokkaa. Ja tuo uusi yläluokka – sen muodostavat poliittisten ja taloudellisten valtaeliittien yhteensulautumista edistävät urapolitiikat, jotka

vannovat *New Public Managementin* nimeen ja ovat ”kätkeytyneet parveen, jossa kuhisee palkattuja mieliteenmuokkauksen asiantuntijoita vailla demokraattista mandaattia” (s. 112).

Kirjan esittämään katsaukseen on sinällään helppo uskoa. Synteesi esitetään yksiselitteisessä muodossa, jota sopii soveltaa Suomenkin valtionmuutokseen, vaikka maiden taloushistorioissa on fundamentaalisia eroja. Vertaistuelliseksi asemoituvan tulkintakehyksen ja pöydälle levitetyn todistusaineiston lisäksi teos tarjoaa kuitenkin odottamattoman vähän. Vaikka Therborn ei lauo syytöksiään vailla perusteita, ei hän myöskään täysin vastaa kirjan alaotsikon kysymykseen. Hän kyllä kuvaa nykyhetkeä ja osoittelee ”rötösherroja”, mutta suhteuttaa ilmiöt ja päätökset hyvin ylimalkaisesti osaksi globaalia taloudellista ja poliittista kehitystä. Nykyhetken tilastollisten tekijöiden erittely on tärkeää ja ylätasolla liikkuvalla puheenvuorolle mielekäskin lähestymistapa, mutta niiden avuksi teos kaipaisi mikrotasolle ulottuvaa *policy mobility* -otetta, joka puretuisi tarkasti politiikan ja talouden relationaalisiin ja jatkuvasti muuttuviin sommittumiin. Vasta näiden kautta pääoma-monoliitti alkaisi saada ihmisten muotoja ja muuttua selitysvormaiseksi vastaukseksi alaotsikon kaappausmysteeriin.

Kirjan heikkous onkin käsittelytavan suoraviivaisuus. Vaikka Therborn perustelee luokka-käsitteen instrumentaalisen käytön, asettuu käsite ongelmallisesti sekä selittäjäksi että selitettäväksi. Kun ihmisten identiteetit sidotaan sosioekonomiseen konstruktion, josta koko yhteiskunnallinen kehitys juonnetaan, ei pohdinta täysin

tavoita esimerkiksi poliittiseen käyttäytymiseen vaikuttavia motiiveja tai tilan merkitystä aktiivisena yhteiskunnallisena toimijana. Analyysin itsensäselittävydestä juontuu myös tunne esimerkkien sattumanvaraisuudesta. Pohjimmiltaan Therborn kuvaa ruotsalaista talouseliittiä ja sen yhteiskunnallisia kytköksiä paljon ilmiökeskeisemmin kuin strukturalistinen tausta-analyysi oikeuttaisi. Hän pudottelee nimiä kuin osoittaakseen omaavansa sisäpiiritietoa ja olettavansa lukijoiden tuntevan samat piirit, mutta jättää monet piikkinsä heitonomaisiksi. Etenkin suomalaiselle yleisölle suunnattu käännös olisi hyötynyt anekdootteja kontekstualisoivista alaviitteistä.

Pohjimmiltaan teos kohtaa kaikille pamfleteille tutun ongelman. Kirjan sanomaan pitää uskoa valmiiksi, jotta se tuntuisi vaikuttavalta. Uusliberalismikriittisenä tapaustutkimuksena teos on helposti omaksuttava pohjatyö, jonka suuntaviivoihin on helppo tukeutua suomalais-takin yhteiskuntaa analysoitaessa. Pääoman anatomian ja yksilöiden yhteiskuntasuhteen kuvauksena se on kuitenkin keskeneräinen ja harmittavankin pintapuolinen. Toisaalta – ehkä Therbornin pohjimmaisena tavoitteena ei olekaan mekanismien kuvaus vaan muutos, hinnalla millä hyvänsä. Lukijan tehtäväksi jää päättää, kenen joukoissa seisoo.

HANNU LINKOLA
*Kulttuurituotannon ja maimentutkimuksen
koulutusohjelma,
Turun yliopisto*